

EVA STŘIHAVKOVÁ

dýchej za mě

PODLE SKUTEČNÉHO PŘÍBĚHU ČESKÉ MALÍRKY,
JEJÍŽ TALENT BYL ZASTÍNĚN VÁLKOU

Dýchej za mě

Vyšlo také v tištěné verzi

r ROSIER

Eva Střihavková

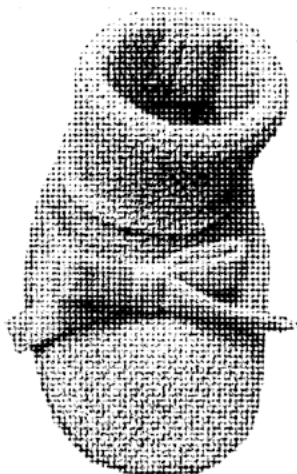
Dýchej za mě – e-kniha

Copyright © Rosier, s. r. o., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

EVA STŘIHAVKOVÁ

dýchej za mě

Copyright © Eva Střihavková, 2023

ISBN tištěné knihy: 978-80-88467-72-4

ISBN ePUB: 978-80-88467-73-1

ISBN MOBI (Kindle): 978-80-88467-74-8

ISBN PDF: 978-80-88467-75-5

Tereze

*Cit a temperament nedělá umělecké dílo. Umělecké dílo je stavba.
To je pro všechna umění stejný zákon, stejná nutnost.*

Umění se člověk neučí hodinami, ale desetiletími.

Augusta Nekolová

Příběh inspirovaný skutečnými událostmi

Prolog

říjen 1976

Rozsvítí se červené světlo nad dveřmi. Teď musím být potichu. Prostý tón klavíru předznamená smyčcové preludium a následuje žestová fanfára, která by se spíš hodila na úvod rozhovoru s nějakým generálem. Moderátor s hlubokou vráskou mezi obočím mávne na zvukového mistra, který pohne jezdcem na svém pultu směrem nahoru a dál ho lehce svírá mezi pravým palcem a ukazováčkem, druhou rukou zmáčkne dva knoflíky.

„Za katedrou neúnavně stojí přes padesát let. Postupně do života vyprovodila stovky dětí na obecných školách, dnes přednáší na vysoké škole obor, kterému se ženy v dobách, kdy se narodila, z mnoha důvodů vyhýbaly. U mikrofonu vítám soudružku Miladu Nekolovou, docentku chemie.“

Moderátor předem připravený text deklamuje s takovou důvěrností v hlase, že posluchači Československého rozhlasu

musejí mít dojem, že jsme dobří známí. Perfektně se na mě připravil. Nechal si o mně zjistit, co jen mohl. Tu hlavní věc, kvůli které tady jsem, ale netuší. Jako docentka chemie, jejíž život se odehrává převážně v přednáškovém sále, ve studovnách a v laboratořích, nemám zapotřebí chodit do rozhlasu a mluvit o sobě. Jsem tady z jiného důvodu, než abych státní propagandě sloužila jako příklad úspěšné ženy, která si vybudovala kariéru a má vlastní rodinu. Jak se asi ten moderátor bude tvářit, až začnu mluvit o umění? Profesorka chemie, která mluví o umění. Takovou osobu ve svém pořadu ještě určitě neměl. Možná se ten muž naproti mně rozzlobí. Ale věřím, že jeho výbuch vzteku dokážu vytušit předem. Určitě se mu nejdřív prohloubí ta vráska mezi obočím a já pak nebudu překvapená jeho křikem. Jenže já se vlastně bát nemusím. Kdo by řval na tak starou ženskou, jako jsem já?

Má milovaná sestra, má dávno mrtvá sestra Augusta, bude mít za měsíc velkou výstavu. Bude to první společná výstava i s jejím manželem. Nejlepší dílo, které kdy stvořila zmizelo a tenhle rozhovor považuji za poslední šanci, jak o něm lidem říct. Je to možná úplně poslední šance, jak by se obraz mohl po více než padesáti letech najít.

Stručně zdravím posluchače, zvukař pouští další hudební znělku, a tak rychle sahám po sklenici s vodou, abych se stihla napít. Mluvit jsem zvyklá, ale stejně mi vyschlo v ústech.

„Paní Nekolová, jakých těch padesát let pro dívku původem z Jablonné u Neveklova bylo?“ Jeho hlas zní vlídně, prozatím můžu zůstat klidná. Přetrpím jeho triviální otázky, počkám si na vhodnou chvíli a řeknu, co potřebuji.

květen 1903

„Tohle si oblékněte a pospěšte si, už nemáme čas!“ popohání nás maminka a podává nám staré obnošené kabáty a boty. Vyměňujeme si s Gustou překvapené pohledy. Maminka přece vždycky dbá na to, abychom byly hezky oblečené bez jediné skvrny na šatech nebo čouhající nitky. A teď si máme obléct staré věci po starších sourozencích, které máme povolené nosit jen do lesa? Potají si pod starý kabát oblékám jediné hezké šaty. Musím rychle, aby mě maminka nepřistihla. Už zbývá jen zapnout tři knoflíky a zavázat růžovou stuhu nad pasem. Pozoruji široké rukávy zapnutého kabátu, z nichž mi vykukují sotva špičky prstů a začnu se smát. Gusta na mě vrhne otrávený pohled. Jak ji znám, raději by si někam zalezla a kreslila.

Matka zavelí, ať ji následujeme. Jde rychle a vůbec se na nás při chůzi neohlíží. Klopýtáme za ní po kočičích hlavách a s každým dalším krokem se prohlubuje naše zmatení a taky stud z toho, co máme na sobě.

Boty po jedné ze starších sester jsou mi velké, po pár krocích cítím ostrou bolest na patách.

„Už jsme skoro tam!“ napíná nás zadýchaná matka a my už před sebou vidíme budovu státního nádraží. Nevede nás dovnitř směrem k nástupištím, ale nařídí nám, abychom se zastavily před vchodem. Nervózně se rozhlíží do všech stran.

„Jen počkejte, holčičky, něco uvidíte.“ Několik následujících minut všechny mlčky stojíme, vidíme pár hezky oble-

čených dam a kamelota, kterého matka odežene výmluvně odmítavým pohledem.

Konečně jsou slyšet drncající kola na dlažebních kostkách a nepřeslechnutelný zvuk motoru, tolik odlišný od čehokoliv jiného, co je v ulicích kvídní. Automobil zastavuje přímo před námi. Matka míří k řidiči a něco mu říká. Já ani Gusta ji neslyšíme. Mávne rukou a kývnutím hlavy nás pobídne, abychom nastoupily. Nadšením skoro nedýchám, protože jsem nikdy předtím v autě neseděla. Stejně jako maminka a Gusta jsem se těmto strojům až do teď obdivovala pouze z chodníků.

Nadšením Gustě zmáčknou ruku, ona ale moji radost vůbec nesdílí, vypadá otráveně a já vím proč. Gusta totiž nesnáší, když má někdo nějaké tajemství, dokonce nemá ráda ani překvapení. Když mi bylo pět let, prozradila mi, že Ježíšek neexistuje a nutila mě, abych společně s ní hledala dárky.

A tak si jí nevšímám, nechci si nechat tenhle výjimečný okamžik zkazit. Pokládám si ruce na okraj staženého okýnka, pozoruji rychle ubíhající chodníky, barevné fasády domů a stromy, které se zdají být úplně jiné než při chůzi nebo jízdě kočárem. Mé pozornosti neujdou pohledy kolemjdoucích, z nichž si málokdo dovede představit, jaké to je projíždět ulicemi v něčem tak vznešeném, jako je motorový vůz.

Znovu se pokradmu podívám na Gustu, teď už je jasné, že i ona propadla opojnému, stále se měnícímu rytmu kol a konečně se trochu usmívá.

Míjíme nové honosné činžovní domy, uličky s nízkými domky se sedlovými střechami, dvorky se slepicemi a ji-

nými hospodářskými zvířaty i nové velké továrny, když dorazíme až na kraj města. Periferie velkoměsta se skoro neliší od venkova, kde jsem se narodila. Pár minut za městem vzduch voní jinak a zvuky, jako cinkání tramvají nebo výkřiky kamelotů a trhovců, nahrazuje v přírodě vítr a navzájem se doplňující melodie ptáků.

„Tak milé dámy, vystupovat! Tudy vedou už jen nebezpečné cesty, tam já nemůžu,“ upozorňuje nás řidič a všechny si nás důkladně prohlíží. Nejspíš si až teď uvědomil, že nevypadáme jako jeho obvyklí klienti. Matka vyndá z kapsy peníze, aby je řidiči podala, ten se na ně ale při předání ani nepodívá, zaměřuje se totiž na její oděv, který si při té příležitosti může zblízka nitku po nitce prostudovat. Sice nic neřekne, ale jeho výraz je dostatečně výmluvný. Matka zůstává klidná a s trpělivým výrazem počká, až si řidič přepočítá peníze, ne jednou, ne dvakrát, ale hned třikrát, aby si byl jist, že dostal, co mu bylo slíbeno.

Na kraji cesty vyndá matka z plátěné tašky tři velké chleby namazané máslem. „Najezte se, budete to potřebovat,“ navrch nám podává kus sýra, o který se máme rozdělit.

„Ale my nemáme hlad,“ prohlásí Gusta, která přes všechno napětí nemá energii ani chuť zdržovat se jídlem.

„Jezte, povídám! Potom budete celé špinavé a s umazanými rukama jíst nemůžete.“ Poučuje nás po tisíci v životě matka, úzkostlivě dbající na čistotu.

Sedím na zemi, sundávám si boty a prohlížím si své krví nasáklé ponožky na patách. Raději se co nejrychleji zakousnu do chleba, abych ten pohled na rozdrásané nohy přebila něčím alespoň trochu příjemným.

Gusta nad námi pořád stojí, má založené ruce a snaží se v sobě zkrotit vztek, že ji matka nutí dělat něco, co se jí nelíbí. Maminka už ji zná a ví, že nemá cenu se s ní dohadovat, stejně jako ví, že už dávno musí mít hlad, a tak se nakonec podvolí.

„Proč musíme jíst teď hned? A proč bychom se měly umazat?“ snažím se zjistit.

„Mlč a jez!“ odpoví mi přísně, aniž by nám cokoliv prozradila.

Chleba je gumový, určitě je víc než týden starý. Maminka totiž nikdy žádné jídlo nevyhazuje.

Jakmile si s Gustou strčíme poslední sousto do pusy, zavělí, abychom se zvedly a pokračujeme v cestě. Všímám si, že Gusta mírně kulhá, boty ji musí taky tlačit, pomyslím si.

Procházíme úzkou, prašnou a místy bahnitou cestou lemovanou trnkovými a šípkovými keři. Instinktivně pevně obejmeme kabáty kolem svých těl, aby je trny keřů nepoškodily, přestože jsou skrz naskrz prožrané od molů. Jsme takhle zvyklé chodit z dob, kdy jsme ještě žily na venkově a jedinou cestu do vsi z naší hájovny v lese lemovaly právě trnité keře.

Po chvíli chůze se před námi objevují louky a spousty malých ohraničených políček. Z dálky je to vcelku pohádkový výjev. Vzduch je prosycen vůní ohně, jsou vidět různé vysoké a nesourodé ploty, podivné šišaté domky s ještě podivnějšími střechami. Čím víc se k nim přibližujeme, tím rychleji se jejich kouzlo vytrácí. Jeden dům vypadá jako z papíru, druhý je postavený ze starých beden, třetí z latí,

z nichž každá je jinak dlouhá či široká. Společné mají jen to, že jsou všechny trochu nakřivo a působí špinavým, neutešeným dojmem. Domky, je-li možné ty podivné směsi různých věcí naházených na jedné hromadě domky vůbec nazývat, mají před sebou malé plůtky vymezující předzahrádky. Zatím jsou prázdné, ale řada z nich má zrytou půdu nachystanou na osázení.

Matka si stoupne mezi mě a Gustu, ze zvyku se do ní hned zaklesnu, pokračujeme v cestě a tiskneme se k sobě, co nejvíc to jde, přestože cestu už dávno neobklopuje trní a všechny se na ni bez problémů vejdem.

Matka konečně promluví. „Víte, kde jsme?“

Synchronně zakroutíme hlavou.

„Tak se podívejte tady,“ pustí mě a ukazuje pravou rukou na díru v zemi nedaleko nás. Kdyby na ni neupozornila, přehlédly bychom ji. Díra je částečně překrytá novinami a starou roztrhanou krabicí.

„To je něčí domov,“ řekne dramaticky, „i takhle mohou lidé žít. Vyhrabou si díru vzemi, tu si vyloží suchou trávou a novinami a jsou rádi, že na ně nesněží. Občas je ale taková zima, že už ráno nevylezou, a protože často žijí sami a nemají nikoho, kdo by se o ně postaral, tak je po smrti v té díře rovnou i zahrabou. Bez pohřbu, bez rozloučení, bez náhrobku, prostě jen tak. Anebo tamhle! Vidíte ten domek?“

„Mně se zdá docela útulný,“ oponuje upřímně Gusta.

„Tobě možná ano, ale těm, kteří v něm žijí, protože nemají na vybranou, se útulný určitě nezdá. Každý večer se v něm sejde i dvacet lidí, ti šťastnější se mačkají na kam-

nech, ostatní spí na podlaze z ušlapané hlíny. Podívejte se, jak to vypadá. Žádné zdi, jen tenké latě narychlo sbité dohromady a k tomu ty mezery, skrz které fouká tak, že v nich lidé musejí spát s čepicemi. Navíc se mezi sebou často vůbec neznají, nemají společného nic víc, než je tahle střecha nad hlavou, pod kterou se potkávají každý večer. Jen si představte tu bídu! Dokázaly byste tady strávit noc?“

Matka nás provází rodící se chudinskou kolonií, jejíž návštěvu si pečlivě naplánovala a považuje ji za stěžejní v našem formování a výchově. Během procházky nás upozorňuje na každý detail, který odlišuje životy místních od těch našich.

Je mi třináct let, mnohem radši bych se procházela podél řeky a kochala se krásnými šaty cizích dam, nebo měla nově postavené domy ve městě a přemýšlela, ve kterém z nich budu jednoho dne bydlet. Místo toho musím snášet pohled na všudypřítomnou těžce snesitelnou každodennost těch, kteří neměli tolik štěstí jako my. Znovu zvednu oči ke Gustě a doufám, že u ní najdu podporu. Sestře ale podivně planou oči, pozoruji v nich zvláštní nadšení, jemuž ani za mák nerozumím.

„Hlavně tady na nikoho necivte, je to neslušné. Dívejte se kolem sebe, ale opatrně,“ upozorňuje nás tichým hlasem matka.

Konečně už chápeme, proč jsme si musely vzít omšelé oblečení. Abychom zapadly.

„Tatínek přišel o práci?“ napadne mě najednou. Co když nás chce matka připravit na stěhování do těchto končin?

„O tatínka a jeho práci se nemusíte bát. Ale dobře si zapamatujte, jak to tady vypadá a myslete na to, že v Praze je potřeba se otáčet stokrát víc než u nás na vesnici, kde jste se narodily. Tady nikoho neomráčíte fyzickou prací. Musíte umět rychle myslet, co nejvíc toho znát a nebýt líné, jinak!“ pronáší dramaticky a významně ukazuje prstem dozadu na několik děr vzemi, které jsme před chvílí minuly.

Na prašné cestě kousek za námi se ozve slabé drnčení. Než se stihnu otočit, prosvíští kolem mě malý kluk na dřevěné koloběžce, letmo zahlédnu jeho bezstarostný úsměv a pak pozoruji skupinu pěti dalších dětí, které se chlapce snaží dohonit po svých. Díky dětskému smíchu se najednou celé místo rozzáří. Na malou chvíli se mi nezdá tak strašné, jakmile ovšem malí obyvatelé kolonie zmizí za horizontem v polích, vše velmi rychle opět zhasne.

Míjíme starce navlečeného do několika starých kabátů, ženy v nepadnoucích prošoupaných kalhotách přepásaných provázky zlýka, v chlapeckých čepicích a s děravými botami. Mladíky v roztrhaných huňatých svetrech s rukama černýma jako mívají horníci a taky spoustu dalších lidí s prázdnými výrazy, podpořené vyhaslýma očima. Některé z těch tváří mě budou několik následujících let pronásledovat v nočních mûrách.

„To jsou dělníci. Pracují ještě před rozedněním a končí až po západu slunce. Nevědí, jaké to je mít volno, a stejně neuživí ani sebe, natož rodinu. Pracovat rukama, děvčata, se v Praze nevyplácí. Chci, abyste si to pamatovaly a dobře se učily.“

„Já si myslím, že každá práce má svůj smysl,“ oponuje matka znovu Gusta, která si nerada nechává vnučovat jiné názory.

„A připadá ti, že v tom domečku, který jsme si před chvílí ukazovaly, je dost místa pro dvacet lidí? Myslíš, že v práci, která jim neumožní žít lépe, vidí smysl?“ sykne po dceři matka nespokojená s tím, že se její lekce mívá účinkem.

„Ty tvrdě pracující lidi tady nikdo adekvátně neodmění, nemají a nikdy nebudou mít dost peněz na to, aby mohli bydlet tam, kde my. Nehledě na to, jak moc dobře a rychle těma rukama pracují.“

„Ještěže máme tatínka!“ říkám naschvál, protože tuším, že se mezi Gustou a maminkou schyluje k hádce. Normálně mi hádky nevadí. Ráda při nich Gustu pozoruji a tiše se učím, líbí se mi, jak úderná umí v zápalu rozhořčení být. Dokáže odpovídat tak pohotově, že často uzemní i dospělé. Jistě, neměla by se tak chovat, ale já ji obdivuji a doufám, že jednou budu jako ona. Teď se ale vůbec nehodí, aby se Gusta s matkou začala hádat. Maminka má během slovních sporů nepříjemně vysoký hlas a Gusta zase řve, jako by chtěla přehlušit burácející motor auta. A my na sebe teď přece nechceme strhávat pozornost.

„Přesně tak! Ještěže máte tatínka!“ Slyším, jak po mně opakuje matka. „Díky tomu, že se v Praze stal úředníkem, jsme si polepšili. Byt s pěti pokoji a tolika kamny, jako máme my, si nemůže dovolit každý,“ pronáší hrdě. Ostatně tuhle skutečnost nám připomíná často.

„V Neveklově jsme měli jenom jedny kamna, bydleli jsme všichni v jedné místnosti a bylo nám dobře!“ utrousí Gusta,

která má náladu oponovat matce víc než jindy. „Bylo nám tam teplo, běhali jsme po lese, vyprávěli jsme si různé příběhy a vlétě stačilo vyjít před dům a mohli jsme si natrhat borůvek a lesních jahod, kolik jsme jen chtěli. Co nám tam chybělo, maminko? Tady v Praze si ani jablka nenatrhám,“ rozčiluje se Gusta.

„Kousek od našeho bytu je takový malý růžový domek snížkým plotem a dvěma jabloněmi,“ dělím se s ní šibalsky o svůj nedávný objev.

„To ať vás ani nenapadne. Co je za plotem, musí zůstat za plotem!“ okřikne nás maminka a slova Gusty dál nekomentuje. Nejspíš tiše přemýšlí, kde udělala ve výchově chybu, proč se k ní dcera chová tak neuctivě a pořád jí odmlouvá. Tohle nám totiž opakuje často.

„Vaše máma má pravdu“, ozve se chraplavý hlas, patří starší ženě v šátku. Svírá v zamazaných rukách klestí a její úsměv prozrazuje, že nemá snad jediný zub. „My zatím plot nemáme, a tak si tady minulý týden kdosi vykopal bez dovolení díru na přespání. Jenže zemina je tady sypká. Až povolí mrazy, co drží půdu pohromadě, tak se nám brzy naše vila sesune k zemi.“ Pronáší stařena s ironickým úsměvem a dívá se při tom na svůj vrzající příbytek z plechů, který je sotva větší, než býval náš kurník v Neveklově.

Střídavě zíráme na stařenu a její plechový domeček a porovnáváme jeho vzhled stím, co si představujeme pod označením vila.

„No, moc nekoukejte,“ zní příkře ta stará žena. „Víte, co je v kolonii kus plechu? To samý jako ten nejfajnovější uhe-

rák. Možná se vyrovná i zlatu! Záleží, čeho si člověk na světě cení nejvíc.“

„Uherák?“ ptá se pobaveně Gusta. „A jakou cenu mají ty plechy přímo pro vás?“ chce vědět.

Stařena se chvíli dívá kamsi do mraků nad Gustinu hlavu, po chvíli se otočí a odejde bez odpovědi, jako by se mezi nimi žádný rozhovor nikdy neodehrál.

„Říkala jsem vám, ať na nikoho necivíte. A ty vaše vlasy,“ zamýšlí se matka nahlas, „měla jsem vám dát čepice, abyste na sebe tolik neupozorňovaly.“

Maminka má pravdu. Podívám se na Gustu. Její lesklé, zdravé a upravené vlasy jsou nepřehlédnutelné.

Od té chvíle všechny tři mlčky šlapeme po cestě kolem pole, až se ocitáme tam, kde jsme vystoupily z auta, které na nás ale tentokrát nečeká. Není tam ani kočár, nebo jiný dopravní prostředek, který by urychlil náš návrat domů.

„Tak děvčata, doufám, že je vám to jasné! Buď se za pár let můžete každý den vozit autem a žít v teple a čistotě, nebo se můžete učit hloubit jámu v zemi, aby na vás nesněžilo.“ Dokonce ani Gusta na to matce nic neříká, tak moc na ni kolonie zapůsobila. Ale narozdíl ode mě tuší, že v ní nebyla naposledy.

„Milado?“ slyším matčin přísný hlas. „Upadla ti stuha,“ poznamená suše a podává mi ji. Na to, že je celá od bláta, neřekne nic.

první část

květen 1914

1

Mám stažený krk, špatně se mi dýchá, do tváří se mi žene horkost. Povoluji si růžovou stuhu pod bradou, která mi na hlavě pomáhá udržet klobouček. S každým dalším metrem, který lokomotiva urazí, jsem blíž domovu. Ale já se nechci vracet. Ne teď. Nic jiného mi ale nezbývá, studium ve Vídni jsem úspěšně dokončila. Otec, který vše financoval, je na mě hrdý, což mi samozřejmě nikdy neřekne, stejně jako mě nikdy nepochválil a nepohladil po vlasech.

Je mi dvacet jedna let a vážím víc, než bych měla. Chtěla jsem být učitelkou, místo toho na mě čeká práce v kanceláři. Nemám snoubence, a dokonce ani žádného nápadníka. Nejbližším člověkem je pro mě má starší sestra Gusta.

Na následující dny se ani trochu netěším. Matka očekává, že jí budu tou nejlepší společnicí i pomocnicí v domácnosti. Zároveň musím přihlížet Gustiným úspěchům a najít si zaměstnání. Protože přesně to se ode mě očekává. Kvůli tomu mě otec do Vídně poslal, abych se dozdělala, získala práci v nějaké kanceláři a byla schopná samu sebe uživit. Každý z mých sourozenců má spořádanou práci. Jen Gusta ne, ta totiž vystudovala Uměleckoprůmyslovou školu. Skoro nepracuje, z jejích dopisů vyplývá, že celé dny tráví v ateliéru, maluje, poslouchá hudbu a sní o tom, že se proslaví. Jen občas si odskočí k někomu bohatému domů a namaluje jeho portrét, aby si něco málo vydělala. Otci to překvapivě stačí.

Pozoruji zelenou míhající se krajinu za okny a doufám, že se mašíně po cestě rozbije kolo, nebo někde před námi praskne kolej, abych se ještě na chvíli mohla zdržet dál od domova a svést svou nepřítomnost na nešťastnou náhodu.

Nic z toho se ale nestane, tak si na zlepšení nálady v jídelním voze objednávám párky, navrch ještě palačinky a vše zapíjím štědře oslazeným ovocným čajem, protože cukr je dobrý na nervy. Celé bych si to mohla objednat ještě jednou, mám totiž plnou kapsu peněz a další mám poschovávané v knihách, kterých mám v kufru víc než oblečení. Někdo bohatý by mohl namítat, že mám v kapse jen pár chechtáků, žádné velké jmění, ale já jsem nikdy tolik mincí pohromadě neviděla. Našetřila jsem si díky doučování malých Vídeňanek. Kdyby to maminka zjistila, musela bych jí všechny peníze dát na chod domácnosti. Ale to já nechci, chci si udělat radost. Poprvé v životě si dám ušít šaty na míru z nejlepší látky, na kterou budu mít. Doteď jsem se musela spokojit s otrhanými a vyspravovanými šaty po sestřách, které mi nikdy neseděly.

I přes stažený žaludek a vztek na Gustu, která měla na rozdíl ode mě privilegium volby, co chce studovat, se na ni těším. S nikým jsem si nikdy nerozuměla tak jako s ní. Nikdy mě nikdo nešťval tak jako ona. Nikdy jsem se nechtěla nikomu podobat tolik jako jí. Nikdy jsem nikoho neobdivovala pro jeho bystrost a směsici nejrůznějších talentů tolik jako Gustu.

„Vypadáš jinak.“ První Gustina slova poté, co vystoupím z vlaku.

„Ty taky,“ oplácím jí tu neurčitou poznámku a jen nerada bych nahlas popisovala, jak moc se proměnila.

Když jsem odjížděla do Vídně, loučila jsem se s překrásnou Gustou plnou energie, za kterou se na ulici otáčeli nejen muži, ale i ženy. Uběhl jen rok a půl a stojí přede mnou vyhublá dívka v otrhaném oblečení. Gusta se přesto tváří, že je všechno v nejlepším pořádku.

Vrhnou se jí kolem krku, abych překonala prvotní rozpacitost. Přes několik vrstev oblečení cítím, jak je pohublá.

Kráčíme směrem ke kavárně a po pouhých pár metrech je jasné, jak moc jsme se jedna druhé odcizily. Dřív bychom se vzaly za ruce a skákaly si do řeči, protože by toho bylo tolik, co si potřebujeme říct. Jenže teď mlčíme.

„Dokážeš si představit tisíc sto osmdesát devět koroptví na jedné hromadě postřílených během jediného odpoledne?“ snažím se rozetnout to divné ticho.

„Prosím?“

„Představ si, že jsem v novinách ve vlaku četla článek o tom, jak arcivévoda František před rokem hostil německého císaře a uspořádal pro něj na Konopišti hon. A druhý den se taky lovilo, to se těm chlapům, kterých byly čtyři stovky, podařilo ulovit tisíc sto koroptví. Nepřipadá ti to jako nesmysl? Já tomu, co píšou, teda nevěřím. Představ si, jak dlouho by ta zvířata museli lovit, kolik kulek by museli vypálit. Neříkej mi, že by se ti chlapi nepostrříleli navzájem!“ směje se.

„To by byl hezký obraz,“ zamýšlí se má starší sestra. „Akorát bych tu hromadu mrtvých ptáků vyměnila za ty lovce.“

Obě si ten výjev pobaveně představujeme.

„A na konci toho oslavného článku psali, že za celý svůj dosavadní život arcivévoda ulovil přes tři sta tisíc zvířat. Tři sta tisíc! Koroptve, jeleny, zajíce a kdoví co ještě,“ pohoršuji se a ani Gusta už se nesměje.

„Proč nejde pracovat na jatka, když tak rád vidí zvířata trpět, nebo ho prostě jen baví střílet?“ ptá se znechuceně, načež zase nastane to rozpačité ticho.

Kulisy rušné restaurace jsou tím jediným, co nás po chvíli vysvobodí z pocitu mírné trapnosti.

„Vyber si, na co máš chuť, zvu tě!“ říká velkopansky Gusta.

„Není to tady na nás moc drahé?“ nakláním se k ní blíž přes stůl poté, co zběžně nahlédnu do jídelního lístku. Záměrně ztiším hlas, aby mě nikdo neslyšel.

„Drahé? Ale prosím tě! Kávu, čaj a obložené chlebíčky si snad dopřát můžem, ne?“

„Určitě?“ chci se znovu ujistit. Lidé s okopanými botami s dírami na špičkách a v sepraných šatech, jaké má na sobě Gusta, většinou do luxusních podniků nechodí.

„Klidně si dej třeba řízky. Chlebíčky nejsou na uvítanou zrovna nejlepší,“ pobízí mě znovu.

Snaží se na mě jako na mladší sestru udělat dojem a je příliš hrdá na to, aby připustila, že se jí zrovna nevede moc dobře. O tom, jak jsem hodovala cestou do Prahy, jí raději nic nepovím.

„Když sedím dlouho ve vlaku, nemám pak chuť jíst. Ale něco k pití si dám ráda,“ vylžu se částečně z pozvání. Než nám číšník donese, co jsme si objednaly, zase mlčíme.

Jedno žbluňknutí kostky do čaje, potom druhé a během třetího z hrnku vyskočí kapka dozlatova obarvené vody na talířek. Rozpačitě ji setřu bříškem prstu.

„Počkej! Zapomněla jsi ho zamíchat,“ upozorňuje mě Gusta těsně předtím, než přilepím rty k okraji porcelánového hrnku s modrými květy. To je celá ona. Nic jí neujde, ani ten nejjemnější detail, proto je tak dobrou malířkou. Jenže já ten cukr v čaji nechci rozmíchat. Sladká hrouda na dně šálku je totiž něco jako odměna za to, že celý čaj vypiji. Můžu si tak cukr vychutnat do posledního krystalku. Je to stejné, jako bych si ty tři kostky rovnou vložila do pusy a rozkousala je, akorát takhle o tom nikdo neví. A když mě občas přepadnou výčitky, že budu tlustá, tak čaj do dna prostě nedopiji. Ta možnost volby, kterou mám až do poslední chvíle, se mi líbí. Ale Gustě to vysvětlovat nebudu. Jak ji znám, lehkovážně by mi odpověděla, ať si klidně nasypu všechny kostky z cukřenky do pusy, že se mi nic nestane. Jenže já nechci být ještě tlustší, než jsem. Tři kostky jsou pro mě až až.

Zapaluji si cigaretu zasazenou ve štíhlé porcelánové špičce. Případám si díky ní elegantní a taky štíhlejší. Mám pocit, že mi prodlužuje ruku. Kouřit jsem se naučila ve Vídni. Je pravda, že dobře vychovaná a slušná děvčata tabáku neholdují, ale já mám pocit, že jsem někdy spořádaná až moc. Cigareta je pro mě taková chvilka svobody, které se už nikdy nevzdám, tím jsem si jistá. Gusta se mi směje, prý mi dělá problém se trefit napoprvé do pusy a boří tak mou představu, jak noblesně vypadám.

„Neboj se, já si to kvůli tobě do příště u zrcadla natrénuji.“

„Tak to vidíte dámy a pánové,“ mluví teatrálně a zatleská mi, „moje mladší sestřička kouří. A já jsem snad poslední malířka na světě, která cigaretu ještě ani neměla v puse.“

„Jen si dej,“ pošoupnu krabičku cigaret směrem k ní.

„Ani náhodou, jsem na ten smrad háklivá. Otravuji s tím všichni kolem mě.“

„Ty se vždycky musíš vymykat, co? Proč ses vlastně odstěhovala od rodičů?“

Gusta se zaboří do polstrovaného opěradla, dá si nohu přes nohu a zadívá se mi s potutelným úsměvem do obličeje. Potom nakrabití čelo, bradu si přitáhne ke krku a mluví hlubokým hlasem, kterým se snaží napodobit našeho otce. „Přines mi čaj! Proč je ta lžička napravo a ne nalevo? Ukápla ti omáčka z knedlíku na ubrus? Kdo si myslíš, že to po tobě má pořád prát? Koukej se konečně naučit slušně stolovat! Ty boty chci mít do rána perfektně vypucované, ať jsou jako nové! Tady bude ticho, povídám!“

Smíchy jí poprskám šaty. Vůbec ji to nerozhodí, směje se taky.

„Potřebovala jsem klid a volnost. A tohle všechno teď mám. Přijď se k nám domů někdy podívat.“

„K nám? S kým bydlíš?“ zajímám se. Poslala mi sice do Vídně několik dopisů, v žádném ale nezacházela do podrobností.

„S Jarešem. Bude se ti líbit, je taky malíř. Hlavně je to ale nesmírně sečtělý a přemýšlivý člověk. První muž, se kterým si vydržím povídat do noci a pokaždé mám pocit, že by naše debata mohla pokračovat ještě týden v kuse.“

Mluví o soužití s ním s takovou samozřejmostí, že se mi v tu chvíli vůbec nezdá divné, že žije s mužem, aniž by byli sezdání.

„Jak velký máte byt?“

„Dvě místnosti. Je to byt rozdělený na půlku. V té druhé bydlí jedna nevrlá vdova, která vyžaduje, abychom byli potichu. Vadí jí úplně všechno i šoupání nohou o podlahu. Jednou zabušila naštvane na dveře jen proto, že se mi na zem převrhl hrníček se štětcí. Musíme se snažit a moc ji neštvat, protože díky ní máme bydlení za hubičku.“

„Můžu bydlet s vámi?“ vyhrknu. Ve vlaku jsem přemýšlela, jak na tohle téma přivést řeč. Zoufale totiž nechci zpátky k rodičům. Sestra najednou civí do stolu a nic neříká. Připadám si kvůli tomu hloupě.

„Myslím, že by to nešlo. Co kdybychom se hádaly?“

„Vždyť jsme se, Gusto, nikdy nehádaly. Nikdy. Vždycky jsme se na všem shodly, nebo se aspoň jedna druhou snažily pochopit.“

„Nevím, jestli by sis rozuměla s Jarešem natolik, aby se ti s námi líbilo.“

„Před chvílí jsi přece tvrdila, že se mi bude líbit!“

„To ale není totéž.“

Chápu, že naše debata nikam nepovede. Nechce se mnou bydlet a já to musím přijmout, stejně jako fakt, že budu bydlet s rodiči, než si najdu zaměstnání a vlastní byt. Na to mezidobí se vůbec netěším.

„Co zpívání?“

„Jak to myslíš?“ ptám se, přestože vím moc dobře, jak to myslí.

„Zpíváš?“ pokládá mi tentokrát přímou otázku.

„Ne!“ odsekávám, aby pochopila, že se o tom nechci bavit.

„Ale chceš pořád zpívat, ne? Od malička jsi nemluvila o ničem jiném. Pořád jsi opakovala, že jednou budeš zpívat světu. Víš co? Půjdeme spolu do Národního divadla. V novinách psali, že se Ema Destinnová připravuje na roli Libuše! Třeba zase dostaneš chuť trylkovat, když ji uslyšíš.“

„Myslím, že spíš ne. Ze všeho nejradši bych se stala učitelkou.“

„O tom slyším poprvé.“

„Proč mluvit o něčem, co by mi tatínek stejně nepovolil?“

„No dobře, ale zpěvačky jsou mnohem svobodnější. Navíc učitelky to nemají jednoduché. Mohla bys učit v klášteře nebo na dívčí škole, možná by tě pustili do smíšené třídy v nějaké zapomenuté vesnici, ale ta nejlepší místa získávají muži. Vždyť víš, jak to chodí.“

„Ano, na místo kantorky se čeká klidně dva roky, ale já umím být trpělivá.“

„Možná máš pravdu. Být učitelkou asi není o nic těžší než být malířkou,“ směje se Gusta.

„Nemá cenu nad tím přemýšlet, otec mě chce mít co nejdřív z krku. Místo roztomilých dětiček v lavicích mě čeká neútná kancelář, otročina a nekonečná nuda.“

„Vystudovala jsi, co po tobě otec chtěl. Najdeš si práci a budeš chvíli sekat latinu v kanceláři. On se pak o tebe konečně přestane zajímat, nechá tě být, a to bude tvá chvíle, konečně si budeš moct dělat, co chceš. Třeba učit. Pomůžu ti.“

Jak by mi asi mohla pomoci? Gusta je se vším vždycky hned hotová.

„A jestli máš tak ráda ty dětičky, jak jsi před chvílí naznačila, Milánku, můžeš se vdát a mít jich třeba deset. Je ti jednadvacet, to stihneš.“

„To určitě! V nejlepších letech si budu kazit život dětmi, tos uhodla.“ Zvážním a znovu si Gustu prohlížím. Teď, když jsme prolomily tu počáteční trapnost lehkým smíchem, můžu přejít k vyptávání se na vážnější věci. „Opravdu se máš tak dobře, jak tvrdíš?“

„Nemysli si, že jsem si nevšimla toho, jak si mě prohlížíš, sestřičko. Ale nové boty a šaty jsou tím posledním, co mě zajímá. A už se na mě tak nedívej. Taky ti pohledem nevyčítám, že nosíš korzet, který ti podle mého názoru vůbec nesluší, a navíc už dávno vyšel z módy.“

Zasměji se, ale ve skutečnosti jsem uražená. Korzet nosím proto, abych měla alespoň nějaký pas. Kdybych si ho sundala, vynikla by má neforemná postava.

„Pane vrchní, přineste nám prosím dvě skleničky šampaňského!“ Číšník v pruhované vestičce uznale kývne hlavou.

„Gusto, co blázníš? Šampaňské je drahé!“

„Jenže my budeme slavit!“ mrkne na mě.

„Slavit? A co?“

„Budu mít výstavu.“

„Opravdu? Kdy?“ ptám se nadšeně.

„Před Vánoci v Obecním domě.“

Číšník před nás pokládá sklenice s šumivým nápojem.

Cítím, jak mi bublinky praskají na jazyku, málem bych pro ně zapomněla, co jsem se od Gusty právě dozvěděla.

„Tak ty budeš mít výstavu! Vidíš to... Pořád sis stěžovala, že jako žena nesmíš navštěvovat ateliér figurální malby. Rozčilovala ses, že budeš do smrti malovat jen zátiší s květinami, nebo navrhovat hračky, ale podívej se na sebe, budeš vystavovat!“

Mám z Gusty upřímnou radost, která přebíjí všechny ty obavy, které jsem o ní ještě před chvílí měla. Najednou se mi zdají zbytečné.

Dopijeme, spořádaně si utřeme koutky úst a rozloučíme se pevným objetím.

S těžkým kufrem spěchám do Nekázanky. Ve vlakovém zpravodaji jsem se totiž dočetla, že je tam jeden z nejlepších salonů v Praze. Módní salon Arnošky Roubíčkové. Jeho majitelka si prý jezdí pro inspiraci do vyhlášených ulic Paříže. Šaty si dám ušít ještě dnes, osobní neúspěchy je potřeba něčím vyvážit.

2

Pouhé tři dny. Přesně za tak krátkou dobu jsem si našla své první opravdické zaměstnání.

„Říkal jsem ti to.“ Otcovo strohé konstatování bez pochvaly mě nepřekvapuje. „Poslouchat starší a zkušenější se vyplatí.“ V tu chvíli ho přestávám vnímat a raději se věnuji opatrnému krájení masa a dávám si při tom pozor, abych nožem ani náznakem neskřípla o talíř. Jeden jediný takový zvuk dokáže tatínka spolehlivě rozčítit. Mě zase po těch letech soužití s ním rozčiluje jeho neustálá potřeba se vychvalovat a touha být ujišťován, že je pro nás všechny nepostradatelný. Ale protože je to tatínek, nechávám si všechny podobné myšlenky pro sebe a polykám je společně s výtečným pečeným masem.

„Práce pro ženskou taky není všechno,“ procedí mezi zuby matka, když spolu myjeme nádobí. Raději dělám, že to neslyším, jenže matka pokračuje. „Podívej se na mě. Nemám žádnou pořádnou školu, v životě jsem nepracovala, ale život mám krásnej!“

Takhle ji neznám. Doteď jsem si myslela, že za všech okolností souhlasí s tím, co říká otec.

Opírá se rukama pokrytýma mýdlovými bublinami o lavor. Při pokusu shrnout si z čela pramen spadlých vlasů, se jí bublinky usídlí nad obočím. Zírá na neumyté talíře a oči se jí zaplňují slzami. „Od malička vás všechny nutíme, abyste se dobře učili. A co z toho máte? Co z toho máme my, nebo spíš já?“

Připadám si nemístně. Nikdy přede mnou neplakala. Není mi příjemné ji takhle vidět. Víc než na matčina slova, se v tu chvíli soustředím na její zoufalý výraz v kombinaci s postupně praskajícími bublinkami na čele. Odejde s poslední puklou duhovou bublinou její našťvanost? Rozplyne se její smutek, nebo zjistím, že se mi to celé zdá?

„Tvá sestra Růžena sice zvládá kancelářskou práci, ale je nešťastná a nemá nikdy čas. Naposledy mě, svou vlastní matku, navštívila před měsícem a půl. Před měsícem a půl! Uvědomuješ si, jak dlouhá to je doba?“ Matčiny vzlyky dávají tušit, že se mi to opravdu nezdá. „Ervína pracuje jako zapisovatelka. Ve škole jí v pečlivosti a rychlosti nemohl nikdo překonat, a co z toho? Žádnej mužskej jí nechce, a tak se musí otáčet dvakrát tolik a na své rodiče kvůli tomu nemá čas. A mohla bych pokračovat. Protože takhle dopadl každý tvůj sourozenec. Otec si vás odškrtne jako splněnej úkol a je spokojenej. A já? Co zbývá mně?“

„A co Gusta, maminko? Ta je přeci malířkou, brzy bude mít výstavu. Malováním portrétů lidí si vydělává a navštěvuje vás každou sobotu!“ Snažím se jí zvednout náladu, ale nedaří se mi to. „Víte co? Posadte se, dejte si kávu a já to tady za vás dodělám,“ navrhuji matce, která se s úlevou uvelebí na židli a zírá z okna.

Zírání z okna je ohromně uklidňující. Dělá to nejen matka, když je jí ouzko, ale i Gusta, když neví, kam vést svůj další tah štětcem a rozčiluje se. A teď to dělám i já. Mně to ale pomáhá jen trochu. V práci jsem teprve druhý den a mám pocit, že vím, jak vypadá peklo.

Moje peklo se jmenuje Egon Kouba, vysoký obézní mužský s oteklými prsty na rukou, pruhem odřené kůže na krku od naškrobeného límečku a zapáchajícím dechem. Perfekcionista, který nikomu nic neodpustí. Hnidopich, který se vyžívá v hledání chyb druhých, přestože jich sám spoustu dělá, ale neví o tom. Zuřivec, jenž potřebuje rvát na lidi, aby si ulevil a zároveň se cítil důležitý. Tak tohle je můj šéf, majitel slévárny v Roudnici nad Labem, kam jsem se za práci přestěhovala. Před chvílí na mě křičel, protože jsem přišla minutu po šesté. Ale já si to nemyslím. Jsem si jistá, že jsem přišla včas, ne-li dřív. Vsa-
dím se, že má naschvál nařízené hodinky o několik minut na-
před. Jenže oponovat šéfovi, když je člověk teprve druhý den
v nové práci, je těžké, a tak mlčím a koukám se z okna.

„Víte, v kolik vstává císař František?“ ptá se. Než mu odpovím, podupává si nožičkou, která je vzhledem k jeho mohutnému tělu směšně malá.

„Vím.“

„No tak to řekněte, slečno.“

„V půl čtvrté, pane Koubo.“

„Přesně tak! Já jsem vám udělil výsadu, že můžete vstávat později než císařpán a vy si toho vůbec nevážíte. Vedení a sekretářka musí být v práci dřív, než dorazí první dělník! Je vám to jasné?“

„Ano.“

„V kolik tedy musíte dorazit?“

„V šest ráno, pane řediteli.“

„Nejpozději v šest ráno, ale spíš dřív! A rozhodně ne v šest a jednu minutu!“

„Ano, pane řediteli. Zítra už přijdu včas.“ Snažím se mluvit co nejstručněji a nejjasněji, aby mě nemohl na ničem nacytat. Konečně si ode mě poodstoupí a já se můžu zhluboka nadechnout. Pokaždé, když se mnou šéf Kouba mluví, přiblíží se ke mně tak na deset centimetrů. Dnes mi každý jeho výdech, ale i zrníčka mezi zuby prozrazují, že nejspíš snídal makový závin, zapil ho hrnkem černé kávy a navrch si dal nějaký silný aromatický doutník. Jsou věci, které bych o svém šéfovi raději nevěděla.

Sedím nad honoráři pro dělníky a snažím se vše pečlivě spočítat a následně zkontrolovat. Jenže on mě nenechá.

„Odkud jste?“

„Z Prahy, říkala jsem vám to, když jste mě přijímal.“

„Vy nevíte, že je moderní nosit rovně zastřižené nehty?“

„Ne,“ snažím se znít co nejpokorněji a skrýt rozladění z toho, jaký je to blbec. Odjakživa se zajímám o módu a nikdy jsem nečetla ani neslyšela o tom, jak si mají dámy zastříhovat nehty, a to ani ve Vídni. Jsem pravidelnou čtenářkou nejruznějších módních listů a v žádných ženám nediktují, jaký tvar nehtů mají nosit. Ty mé lehce přesahují bříška prstů, jsou oblé, čisté a zdravé.

„Je vidět, že se snažíte,“ uznává Kouba poté, co si prohlédne všech mých deset prstů, „ale budete na tom muset ještě zapracovat. A teď šup šup, výplatnice chci vidět na stole do hodiny.“

Už teď vím, že do hodiny to nestihnu, protože mě půl hodiny otravoval. A stačit mi nebudou ani hodiny dvě. Přemyslím nad tím, co by si o Koubově chování pomyslel tatí-

nek. Co by mému nadřízenému řekl, kdyby ho slyšel? Nebo takhle mluví všichni nadřízení světa se svými zaměstnanci? Jsem si jistá, že tatínek takhle se ženami v práci nejedná, nebo alespoň doufám.

Na poslední chvíli před koncem otevírací doby netrpělivě vtrhnu do salonu Arnoštky Roubíčkové v Nekázance, abych si hrdě vyzvedla své první na míru šité šaty. Nemůžu se dočkat, až je vynesu do práce. Jsou z jemné růžové látky, pas zdobí tlustá semišová stuha stejné barvy a na prsou a spodní sukni jsou fialovou lesklou nití vyšité velké hrozný vína. Vršek šatů zahaluje krk a odhaluje ruce, sukně končí pod kotníky, a přestože je úzká, dá se v ní díky jemné pružné látce normálně chodit. To jsem až doteď nezažila. Šaty, které mi matka pořizovala bůhví kde, nebo ty, jež jsem zdědila po sourozencích, byly většinou nepohodlné.

Můj nový úbor je ušitý podle šatů na obrázku z květnového čísla listů *Nové pařížské módy*, mého nejoblíbenějšího magazínu. Gusta by se mi za to smála, ale najdu v něm odpověď skoro na všechno, co mě zajímá. Zjistím, co se děje v kultuře, co se nosí ve zbytku civilizovaného světa, přečtu si básně mladých umělců o absintu a kokainu, které se sama bojím ochutnat, ale baví mě o jejich vlivu na člověka číst.

Hrdě se v nových šatech nesu do práce a jsem přesvědčená, že šéf nebude mít mému vzhledu co vytknout. I na úcesu jsem si dala záležet. Jediný pramen nepovlává mimo úhledný drdol.

„Nekolová, všiml jsem si, že neustále střídáte dvoje šaty.“

„Teď už troje, pane Koubo.“

„Dobrá, dobrá, ale vy mě musíte reprezentovat. To znamená, že musíte mít na každý den v týdnu jednu šaty.“ Zkází mi šéf radost hned na začátku dne. Poznámku o tom, že by mi musel víc platit, abych si mohla další oblečení rychle obstarat, si raději nechávám pro sebe. Nic jiného mi ani nezbyvá, nesmím totiž mluvit. Ano! To je novinka. Neustále si vymýšlí nová hloupá nařízení, která mi diktuje a já je sepisuji na stroji a vyvěšuji na nástěnce, prý abych je měla stále na očích. Jedním z těch nařízení je, že nesmím mluvit, pokud mě k tomu sám nevyzve.

„Jak si vedete, slečno Nekolová?“ ptá se mě hlavní účetní, kterému jsem přinesla několik lejster k podpisu. Je to pohledný mužský, takže cítím, jak mi okamžitě stoupá krev do tváří, což mě znejistí ještě víc.

„Asi dobře,“ hlesnu.

„O tom nepochybuj, určitě jste moc šikovná. Myslel jsem to jinak,“ přičemž se zvedne ze židle a postaví se vedle mě. „Zajímalo mě, jestli to zvládáte s panem Koubou.“

Dívám se výmluvně do země. O tom účetním zatím nic nevím, a tak si nejsem jistá, jak moc upřímná můžu být.

„Žádná sekretářka s ním nevydržela déle než rok.“

„Rok?“ vytřeštím na něj oči. V tu chvíli mi totiž dochází, že rok s takovým člověkem v kanceláři rozhodně nevydržím.

„Nedávno mi říkal něco o tom, že vymýšlí soubor pravidel, která nastaví sekretářce jasné meze, aby věděla, co smí a nesmí. Můžete ještě vůbec něco?“ ptá se ironicky.

„Ale jo, třeba dýchat. Zatím!“

„Abyste se nedivila, slečno Nekolová. Blbci dokáží člověka překvapit,“ spiklenecky se uchechtne.

Konečně jsem se trochu uvolnila, ráda bych si s ním povídala dál, ale musím zpátky do své kanceláře. Spěšně se s ním loučím.

„Počkejte!“ vykřikne a levou rukou mi otevírá dveře, abych mohla vyjít ven. Na prsteníčku si všímám zlatého kroužku. Jsem zklamaná.

„Nekolová! Kde jste tak dlouho?“ křičí Kouba, jen co doběhnu ke svému pracovnímu stolu.

„Skružný má víc než tři absence!“

„To není možné,“ záměrně předstírám nevědomost.

Pana Skružného jsem minulý týden potkala na chodbě, potil se, sotva stál a se slzami v očích mě prosil, abych ho nechala se z nemoci vyležet. Věděl, že nesmí chybět víc než třikrát, jinak přijde o práci. Bylo mi ho líto a slíbila jsem mu, že se nemusí bát, že to nějak udělám. To jsem ale netušila, že po mně šéf kontroluje i věci, které jsem ještě neodevzdala a mám je na stole, třeba evidenci příchodů zaměstnanců do práce s jejich podpisy. Evidenci přeci vždycky odevzdávám ke kontrole až v pátek. Dnes je čtvrtek a hned zítra jsem chtěla pana Skružného nechat prázdné kolonky s jeho jménem zpětně podepsat. Pozdě.

„Chybí už čtyři dny!“ burácí Kouba. „S okamžitou platností dávám Skružnému výpověď! Doba je zlá, práce vzácná a bude ještě vzácnější.“

Nevím, proč říká, že je doba zlá. Časopisy, které čtu, slibují spoustu hezkých chvil a taky společenských změn.

Téhož večera se ale pro jistotu nořím do Lidových novin, abych zjistila, co se kde děje a čeho se mám tedy obávat. Samou únavou ale usínám nad útržky článků na titulní straně. Ráno si vybavím pouze článek o tom, že arcivévoda František zakázal vstup veřejnosti do konopištského parku, protože tam lidé odhazovali odpadky a pytláčili. Divím se, že v okolních lesích po těch velkolepých honech ještě nějaká zvěř, kterou by mohli pytláci krást, zbyla.

Jsou čtyři ráno. Po několika týdnech práce už vstávám jen o půl hodiny později než císařpán. Úprava zevnějšku mi totiž zabírá hodinu. Je to vyčerpávající. Zatímco František Josef I. sedí v jídelně u stolu a snídá, aby si mohl co nejdříve vyslechnout hlášení o tom, co je v říši nového, já si dávám do vlasů sponky, upravuji si nehty a žehlím šaty. Do kanceláře už nechodím později než v půl šesté, protože musím Koubovi stihnout uvařit kávu a zkontrolovat, jestli do práce přišel každý, kdo měl.

Je teprve za dvacet minut šest a Kouba už se netrpělivě opírá o svůj stůl. Věštím další problém. Ať už se bude týkat čehokoliv, dochází mi, že takhle to bude každý den, dokud se ze mě nestane troska, která dá výpověď jako všechny dívky přede mnou. Ale tohle já tomu odpornému člověku nedovolím. Ušetřím si na troje nové šaty, a pak si sbalím kufr a vrátím se do Prahy.

„Víte, co je támhle na té stěně? Hodí hlavou za sebe, kde visí dřevěný pluh.“

„To je pluh, pane řediteli,“ odpovídám otráveně.

„Ano, správně, pluh. Vytvořil ho můj pradědeček, kterému se přezdívalo rolnický Mozart! Tenhle pluh byl tak for-
telný, že s ním oral až do své smrti.“ Samolibě se pousměje.
„Jsem prý úplně jako praděda, říká mi to celá moje familie.
A tenhle pluh je naše rodinné zlato a je třeba ho pravidelně
oprašovat.“ Načež zpod stolu vyndává prachovku z černého
peří. Když mi ji podává, nevěřím vlastním očím.

„Ale Nekolová,“ říká přísně, a dokonce u toho zvedá
prst, „oprašovat jen v mé přítomnosti, jasné? Vy ženy jste
totiž všechny stejné. Pokud jde o stroje, vůbec jim nerozu-
míte. Tenhle bez újmy přežil desítky let, ale jedna nešikov-
ná dívka ho může rozbít hned, ani neví jak.“

Chce se mi řvát vzteky. Sedám si za stůl, prachovku po-
kládám na jeho okraj a začínám se probírat přehrší pracov-
ních úkolů, které jak vím, budu dokončovat v noci, ostatně
jako každý den.

„Víte vy vůbec, odkud si nechávám vozit kávu? Víte, kdo
dovezl do Prahy kávu jako první a naučil lidi její správné
přípravě?“ Pokládá mi záluďné otázky šéf ve chvíli, kdy se
potřebuji soustředit. Jakmile zjistí, že neznám správné od-
povědi, má ve tváři pokaždé výraz velikého uspokojení. To
totiž znamená, že mě bude moct poučit. A to on dělá tuze
rád.

Začínám si připadat osamělejší než kdy dřív. Nemám
čas na rodinu, ani na Gustu. V ulicích si prohlížím obličej
kolemjdoucích a mám pocit, že každý, koho mívám, je v prá-
ci šťastnější než já. Spokojeněji vypadá dokonce i věčně
umazaná babka pučálnice, která od rána do večera vysedá-

vá u malých přenosných kamínek na roudnickém náměstí a praží na másle hrách.

Psaní dopisů Gustě je pro mě jedinou kratochvílí, která mě chrání před zešlením.

15. května 1914, Praha

Milánku můj milý,

něco mi říká, že málo čteš. Tvé dopisy z poslední doby vůbec nejsou veselé. Odkdy Ty býváš smutná? Jestli je to kvůli té hloupé práci, nemusíš se bát, že budeš kancelářským člověkem navždycky.

Teď Ti pomůže, když budeš hodně číst, to totiž pomáhá. Čti cokoli, co Ti přijde pod ruku, a pochopíš, že na světě není tak zle, jak si myslíš. Ne, čtením ani učením se nových věcí nemarníš čas, jak mi píšeš. I když Tě to zrovna v tu chvíli nebaví, v budoucnu všechno, co se teď dozvíš, najde využití, věř mi.

Je jaro, všechno kvete a těch ptáků! I kdybys na světě nic a nikoho neměla, tohle by Ti muselo stačit. Mně to třeba stačí.

Máme se s Jarešem moc hezky, dny trávíme v ateliéru u Daniela a Jana Mayerových, dvou bratrů, kteří milují knihy, hudbu a jsou také malíři. Celkem se nás v Alšově ulici schází asi patnáct a říkáme si Mayer-klub. Cítím, že ten název Jareše trochu štve, je přirozeně vůdčí osobnost, ale musím uznat, že Jareš-klub by neznělo tak světácky. Už jsme měli v Praze dvě menší výstavy. Nešlo o nic velkolepého, byly jen pro okruh malířů a spřízněných umělců, ale dočkali jsme se téměř od všech velké kritiky, zejména proto, že své obrazy nepodepisujeme. Jenže my se tím snaží-

me upozorňovat na přespřílišný individualismus ve společnosti a umění. Jareš říká, že si tak navíc můžu jako žena ověřit svůj talent. Když se neví, kdo který obraz namaloval, nikdo mě nemůže kritizovat pro to, kým jsem. Hodnotí jen dílo samotné, ne dílo, které namalovala žena.

Doteď byla hlavním tématem nás všech Matka. Matka příroda, matka, ze které jsme vzešli. A víš co? Já nás na obraze zachytila všechny, včetně našich zesnulých bratříčků. Najdeš je v matčině dlani, jako malé květy třešně. Těším se, až Ti ten obraz ukážu. Musím ho ještě dodělat, mám pocit, že mu něco chybí. Spoléhám na Tebe, že se na něj podíváš a poradíš mi, jak bych ho mohla vylepšit. Ale zpátky k ateliéru! Stala se mi v něm totiž zajímavá věc. Přijímáme v něm různé vzácné hosty. Naposledy jsme pozvali Františka Bílka. To, co Ti teď napíšu, bych neměla nikomu prozradit, jenže já mám z toho takovou radost, že se Ti musím svěřit. Pan Bílek se postavil před můj rozpracovaný obraz matky, který byl položený vedle Jarešova plátna. Dlouze je porovnával a pak nad mým obrazem konstatoval, že je mnohem výmluvnější, a hlavně vyspělejší než ten vedle. Radostí jsem nemohla usnout. Ještěže u toho v tu chvíli nebyl Jareš. Má mě rád, podporuje mě a často chválí, ale bojím se, že by nesnesl pomyslení, že jsem lepší. Teda samozřejmě lepší jen v tomhle konkrétním případě. Nesmím být hned tak domýšlivá.

Dokud si Jareš myslí, že je lepší on, má to pro mě řadu výhod. Je vůči mně a mé práci ochranný a snaží se mě prosazovat všude tam, kde se mě jako ženu snaží z kolektivu vyloučit.

A jak vypadá náš život? Vstáváme brzy, tvoříme a hodně diskutujeme a chodíme pozdě spát. Když je na víno, tak si ho s chutí